

TOMASZ KOZIEŁŁO

USTRÓJ NIEPODLEGŁEJ POLSKI W PUBLICYSTYCE
POLITYKÓW STRONNICTWA NARODOWEGO NA EMIGRACJI
NA ŁAMACH „MYŚLI POLSKIEJ” W OKRESIE PRL

WSTĘP

Po klęsce wrześniowej 1939 r. i rozpoczęciu okupacji Rzeczypospolitej przez Rzeszę Niemiecką i Związek Radziecki polskie elity polityczne, którym udało się uniknąć niewoli lub internowania, utworzyły na uchodźstwie rząd Rzeczypospolitej i namiastkę parlamentu pod nazwą Rady Narodowej. Wśród stronnictw politycznych, które partycypowały we władzach emigracyjnych – we Francji, a od 1940 r. w Wielkiej Brytanii – znajdowało się również Stronnictwo Narodowe. Była to partia należąca do ruchu narodowo-demokratycznego, jednego z najbardziej wpływowych nurtów ideologicznych pierwszej połowy XX wieku w Polsce. SN za swój cel polityczny podczas II wojny światowej stawiało odzyskanie przez Polskę niepodległości po pokonaniu obu okupantów oraz zdobycie terytorium, sięgającego od Odry i Nisy Łużyckiej na zachodzie po granicę ustaloną traktatem ryskim z 1921 r. na wschodzie. Przyszła Rzeczpospolita miała stać się państwem narodowym, w którym prawa polityczne zostałyby przyznane członkom polskiego narodu, który stworzyłby ustrój odpowiadający jego charakterowi oraz decydowałby o celach polityki zagranicznej i wewnętrznej, dających mu możliwość wszechstronnego rozwoju. Państwem kierowałaby elita narodowa, w skład której wchodziłyby jednostki wybitne odznaczające się walorami umysłu (wiedzą teoretyczną i praktyczną), charakteru (uczciwość, pracowitość, miłość do Ojczyzny) oraz wyznające religię rzymskokatolicką, uznawaną za

---

Dr hab. TOMASZ KOZIEŁŁO, prof. UR – Uniwersytet Rzeszowski, Instytut Nauk o Polityce, Zakład Myśli Politycznej i Teorii Polityki; e-mail: tkoziello@ur.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3657-2601>.

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

główny składnik polskiej tożsamości narodowej i zbiór pożądaných wartości moralnych¹.

Po zakończeniu wojny Rzeczpospolita została podporządkowana Związkowi Radzieckiemu, który narzucił jej komunistyczny system polityczny, społeczny i gospodarczy za pomocą poddanego sobie rządu w Warszawie oraz stacjonujących na terenie Polski radzieckich wojsk i służb specjalnych. Po pokonaniu Niemiec Polska, w wyniku ustaleń Wielkiej Trójki, uzyskała nowe ziemie na zachodzie – granica została ustanowiona na Odrze i Nysie Łużyckiej. Na wschodzie jednak utraciła Kresy Wschodnie na rzecz ZSRR z Wilnem, Lwowem i Grodnem. W wyniku narzucenia totalitarnej ideologii stronnictwa antykomunistyczne (w tym SN) zostały zdelegalizowane na terenie Polski i musiały działać na emigracji, gdzie miały możliwość tworzyć i upowszechniać swoją myśl polityczną w sposób niezależny od władz komunistycznych².

Celem SN na emigracji było dążenie do odzyskania przez Polskę niepodległości, czemu dawało wyraz w dokumentach programowych. W 1962 r. deklarowano: „Celem naczelnym jest niepodległość”³. W 1968 r. żądano: „Naród polski dążąc do pełnej niepodległości państwa i wolności jego obywateli, nie przestaje się domagać elementarnych praw człowieka”⁴. W 1976 r. napisano: „Naczelnym celem naszej działalności jest przywrócenie Polsce niepodległego bytu”⁵. W 1987 r. domagano się „nieingerowania w sprawy wewnętrzne i uszanowanie pełnej suwerenności Polski”⁶. Przywódcy SN dostrzegali, że Polska miała formalną niepodległość, jednak w rzeczywistości była jedynie jednym z satelitów Związku Radzieckiego⁷. Wśród przejawów

---

¹ T. KOZIEŁŁO, *Idea Wielkiej Polski w prasie Stronnictwa Narodowego (1939-1945)*, [w:] *Idee – Państwo – Ludowcy. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Jana Jachymka*, red. E. Maj, S. Michałowski, A. Wójcik, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2009, s. 360-368; T. KOZIEŁŁO, *Powojenna wizja niepodległej Polski w koncepcjach politycznych Stronnictwa Narodowego (1939-1945)*, [w:] *Polskie niepodległości. Wizje państwa i społeczeństwa w okresach przełomów 1918-1945-1989*, red. J. Faryś, P. Słowiński, T. Sikorski, Gorzów Wielkopolski: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej 2009, s. 189-204.

² A. DZIUROK, M. GAŁĘZOWKI, Ł. KAMIŃSKI, F. MUSIAŁ, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918-1989*, Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej 2014, s. 205-298; G. KUCHARCZYK, *Polska myśl polityczna po roku 1939*, Dębogóra: Wydawnictwo Dębogóra 2009; A.L. SOWA, *Historia polityczna Polski 1944-1991*, Kraków: Wydawnictwo Literackie 2011, s. 17-127.

³ *W służbie Narodowi*, „Myśl Polska” 1 VII 1962, s. 2.

⁴ *Uchwały SN*, „Myśl Polska” 1-15 VI 1968, s. 6.

⁵ *Deklaracja ideowa*, „Myśl Polska” 1 VI – 1 VII 1976, s. 12.

⁶ *Rezolucja w sprawach polityki zagranicznej*, „Myśl Polska” 1-15 VI 1987, s. 9.

⁷ T. BIELECKI, *Rola przedstawicielstwa polskiego*, „Myśl Polska” 1 IX 1962, s. 1; T. BIELECKI, *Trzecia droga*, „Myśl Polska” 1 VI – 1 VII 1976, s. 4; W. WASIUTYŃSKI, *Źródła niepodle-*

uzależnienia wymieniano: 1) funkcjonowanie władz PRL, podporządkowanych władzom ZSRR, 2) obecność wojsk radzieckich w Polsce mających na celu zniszczenie jakiegokolwiek próby prowadzenia przez polskie rządy samodzielnej polityki, 3) eksploatację gospodarczą kraju wykorzystywaną dla podniesienia potęgi militarnej ZSRR, 4) terror wobec polskiego społeczeństwa stosowany przez polskie władze z rozkazu komunistów radzieckich oraz 5) upodobnienie systemu politycznego, gospodarczego i społecznego Polski do systemu istniejącego w ZSRR, w którym panowały niewolnictwo i wyzysk obywateli⁸. Adam Niebieszczański, prezes SN w Stanach Zjednoczonych, stwierdził, że „Polska staczała się stopniowo [...] ku zamianie *de facto* w republikę sowiecką”⁹. Zdaniem Zygmunta Berezowskiego, wieloletniego członka władz naczelnych SN, „polski rząd jest rządem uzurpatorskim, popieranym i utrzymywanym przez obce państwo i zmuszonym do działań sprzecznych z interesami i dążeniami narodu”¹⁰.

Jednym ze środków działania politycznego SN na emigracji była prasa. W 1941 r. z inicjatywy członka władz naczelnych Władysława Folkierskiego narodowcy założyli w Londynie czasopismo o nazwie „Myśl Polska”. Było to pismo teoretyczne obozu narodowego, w którym dominowały sprawy międzynarodowe i geopolityka, analizy dotyczące położenia państwa i sytuacji tam panującej oraz teksty poświęcone bieżącej polityce emigracji polskiej. „Myśl Polska” stała się główną trybuną medialną SN, na łamach której swoje artykuły i przemówienia drukowali przywódcy ruchu narodowego, prezentowano tam także dokumenty programowe stronnictwa, zarówno władz naczelnych, jak i oddziałów: w Wielkiej Brytanii, Francji i Stanach Zjednoczonych. Na czele czasopisma stali: sekretarz Komitetu Politycznego SN Marian Rojek (1941-1945), wieloletni prezes Centralnego Wydziału Wykonawczego i Zarządu Głównego Tadeusz Bielecki (1946-1947), członek CWW Wojciech Wasiutyński (1947-1958) oraz prezes CWW i ZG SN po

---

głości, „Myśl Polska” 1-15 I 1977, s. 4; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *O własną drogę dla Polski*, „Myśl Polska” 1-15 III 1986, s. 3.

⁸ Z. BEREZOWSKI, *Polityczna – nie polonijna*, „Myśl Polska” 1 VIII 1960, s. 1; T. BIELECKI, *Rola przedstawicielstwa*, s. 1; T. BIELECKI, *Między Rosją a Niemcami*, „Myśl Polska” 1-15 I 1974, s. 4; A. DARGAS, *Na fali współpracy i przebudowy*, „Myśl Polska” 1-15 I 1974, s. 4; M.M. SZAMOCKI, *Maksymalizm czy realizm*, „Myśl Polska” 1-15 I 1976, s. 1; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Stan przesilenia*, „Myśl Polska” 1-15 IX 1984, s. 2.

⁹ A. NIEBIESZCZAŃSKI, *Orientować się na niezmiennie wartości narodu*, „Myśl Polska” 1 VI 1957, s. 2.

¹⁰ Z. BEREZOWSKI, *Polityczna*, s. 1.

Bieleckim Antoni Dargas (1958-1991). W 1993 r. redakcja „Myśli Polskiej” została przeniesiona do Warszawy¹¹.

Celem artykułu jest omówienie koncepcji politycznych przywódców Stronnictwa Narodowego, zamieszczonych na łamach „Myśli Polskiej” w okresie istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, dotyczących przyszłej struktury terytorialnej Polski i jej ustroju politycznego. Hipotezą wiodącą artykułu jest założenie, że ruch narodowy dążył do odzyskania niepodległości przez Polskę i utworzenia ustroju narododemokratycznego, nawiązując do ideologii z okresu pierwszej połowy XX wieku. Zdaniem przywódców SN, urzeczywistnienie ich wymagało przygotowania odpowiednich metod i środków działania oraz użycia ich we właściwym czasie i sprzyjającej koniunkturze politycznej. Weryfikacja hipotezy zostanie przeprowadzona poprzez odpowiedzi na następujące pytania badawcze: 1) jak miało wyglądać terytorium przyszłej Polski? 2) jaki ustrój polityczny chciano wprowadzić? oraz 3) jakich metod i środków chciano użyć do tego?

TERYTORIUM

Podstawą przyszłej niepodległej Polski miało być odpowiednie terytorium państwowe. Powinno ono obejmować ziemie historycznie, etnicznie i kulturowo polskie, a także takie, które, dzięki posiadanym bogactwom naturalnym, będą mogły stanowić o sile materialnej i duchowej przyszłego państwa. Uważano, że tylko tak stworzona Polska mogła utrzymać suwerenną i niezależną politykę wewnętrzną i stanowić podmiot prawa międzynarodowego, a nie pełnić roli wasala wobec ZSRR lub innego mocarstwa. SN uważało, że położenie pomiędzy dwoma potężnymi państwami – Niemcami i Rosją – wymaga od Polaków wysiłku w stworzeniu takiego państwa, które miałyby siłę przeciwstawić się im, a jednocześnie stałoby się atrakcyjne jako lider przymierza innych państw regionu środkowej Europy, podobnie jak Polska zagrożonych inwazją z zachodu i wschodu¹². Berezowski napisał: „Położona

---

¹¹ „Myśl Polska” na emigracji 1941 – 1976. *Antologia tekstów*, wybór i oprac. W. Turek, M. Urbanowski, Kraków: Wydawnictwo Arcana 2005; T. SIKORSKI, „Wyznajemy zasady narodowe polskie i uniwersalne katolickie”. *Stronnictwo Narodowe na emigracji (1939-1992): zarys działalności i myśli politycznej*, [w:] *Angielski łącznik. Albin Tybulewicz (1929-2014)*, red. K. Niewiadomski, M. Jaworski, Warszawa: Muzeum Historii Polski 2016, s. 11-70.

¹² Z. BEREZOWSKI, *Zagadnienie polityki polskiej*, „Myśl Polska” 1 VIII 1961, s. 3; Z. BEREZOWSKI, *Roman Dmowski i polityka polska*, „Myśl Polska” 1 VIII 1964, s. 2; *Przemówienie dr. T. Bieleckiego*, „Myśl Polska” 1-15 X 1971, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Struktura sukcesu*

pomiędzy dwoma najliczniejszymi w Europie narodami Polska musi być państwem rozległym i silnym”¹³. Podobnie stwierdził Bielecki: „W naszym położeniu geograficznym między Rosją a Niemcami zachować niepodległość może tylko wielka Polska”¹⁴.

W kwestii granicy zachodniej politycy SN uważali, że powinna zostać utrzymana, czyli opierać się na Odrze i Nysie Łużyckiej. Domagano się, aby państwa zachodnie oraz związana z nimi Republika Federalna Niemiec uznały zachodnią granicę Polski za nienaruszalną. Twierdzono, że dopóki to nie nastąpi, nie będzie możliwe zagwarantowanie pokoju i bezpieczeństwa w Europie ze względu na rewizjonistyczne dążenia Niemiec Zachodnich. Utrzymanie granicy zachodniej traktowano jako powrót Polski na dawne terytoria historyczne (Pomorze Zachodnie, Śląsk) utracone kilkaset lat wcześniej. Wśród innych powodów, które przytaczano na obronę swojego stanowiska, politycy SN wymieniali: zadośćuczynienie za zbrodnie i zniszczenia niemieckie dokonane w okresie II wojny światowej, zdobycie obszarów rozwiniętych gospodarczo i posiadających duże bogactwa naturalne (węgiel, miedź) oraz szeroki dostęp do Morza Bałtyckiego, umożliwiający rozwój gospodarki morskiej. Niebagatelną kwestią było również zdobycie dużego obszaru dla osiedlenia ludności zmuszonej do ucieczki z Kresów Wschodnich oraz dla Polaków z regionów przeludnionych¹⁵. Bielecki stwierdził: „Mocne i trwałe osadzenie się Polski nad Odrą i Nysą [...] pozwoli poprowadzić względnie samodzielną politykę wobec sąsiadów i uczyni z nas podmiot gry międzynarodowej”¹⁶.

W stosunku do granicy wschodniej uważano za konieczne odzyskanie przez Polskę Kresów Wschodnich utraconych w 1939 r. Twierdzono, że państwu polskiemu powinna być przywrócona granica ustanowiona traktatem ryskim z 1921 r., z Wilnem, Grodnem, Lwowem, Tarnopolem, Stanisławowem, Równem i Nowogródkiem leżącymi na terytorium Polski. Politycy narodowi jako powód takiego rozwiązania przytaczali argumenty historyczne, kulturowe i cywilizacyjne. Ich zdaniem ziemie te przez setki lat należały do Rzeczypospolitej i stanowiły integralną część polskiego dziedzictwa

---

politycznego, „Myśl Polska” 1-15 I 1972, s. 6; J.J. BARANIECKI, *Wieczór Lwowa*, „Myśl Polska” 1-15 I 1986, s. 4.

¹³ Z. BEREZOWSKI, *Roman Dmowski*, s. 3.

¹⁴ T. BIELECKI, *Historia a polityka*, „Myśl Polska” 15 VII 1969, s. 3.

¹⁵ Z. BEREZOWSKI, *Zagadnienie polityki*, s. 3; A. TRESZKA, *Jalta i granice Polski*, „Myśl Polska” 1 IV 1965, s. 2; T. BIELECKI, *Nad Odrą i Nysą*, „Myśl Polska” 15 VII 1965, s. 1; T. BIELECKI, *Historia*, s. 3; J. BARANIECKI, *Wieczór Lwowa*, s. 4.

¹⁶ T. BIELECKI, *Nad Odrą*, s. 1.

narodowego, bez której polski naród nie mógłby w pełni się rozwijać. Takie postulaty wysuwano jeszcze w latach 80., jednak z czasem dało się zauważyć, że przestano wierzyć w ich realizację. Niektórzy przywódcy domagali się więc od władz radzieckich zapewnienia Polakom, którzy pozostali na dawnych Kresach Wschodnich, możliwości zachowania swojej tożsamości narodowej oraz rozwoju materialnego i duchowego¹⁷. Józef Baraniecki, członek CWW, napisał: „Jeśli Polska ma należeć do zachodniej Europy z jej łaćcińską europejską kulturą, z jej systemem rządów wolnych i niezależnych narodów, jej granice i granica zachodniej Europy leży w polskim ziemiach Wschodnich”¹⁸.

GŁÓWNE ZASADY USTROJOWE PAŃSTWA

Pisząc o odzyskaniu niepodległości przez Polskę, przywódcy SN mieli na myśli wywalczenie przez polski naród prawa do samostanowienia o swoim losie i przekształcenie Rzeczypospolitej w państwo narodowe. Oznaczało to uzyskanie takiej sytuacji, w której o ustroju państwa polskiego i jego polityce decydowałby tylko polski naród bezpośrednio lub przez swoich przedstawicieli wybranych w wolnych wyborach. Domagano się zaprzestania przez ZSRR (oraz inne państwa) ingerencji w sprawę państwa polskiego oraz używania środków przymusu i przemocy względem niego w przypadku podejmowania prób samodzielnych działań. Władze państwowe, pozbawione zależności od wschodniego sąsiada, mogłyby wówczas realizować cel swojego powołania – dbanie o interesy polskiego narodu zamieszkującego terytorium Rzeczypospolitej. Przejawiać się to miało w działaniu na rzecz umacniania politycznego, gospodarczego i militarnego państwa oraz budowy jego bezpieczeństwa i siły wewnętrznej i międzynarodowej, a także w stwarzaniu warunków Polakom do wszechstronnego rozwoju i podniesienia poziomu życia materialnego i duchowego¹⁹. Dargas powiedział: „Naród musi stać się

¹⁷ T. BIELECKI, *Wielka manifestacja w Birmingham*, „Myśl Polska” 1 I 1956, s. 2; Z. BEREZOWSKI, *Zagadnienie polityki*, s. 3; T. BIELECKI, *Zwycięży naród*, „Myśl Polska” 1 I 1965, s. 2; A. TRESZKA, *Jalta*, s. 2; *Przemówienie dr. T. Bieleckiego*, s. 2; J. BARANIECKI, *Wieczór Lwowa*, s. 4.

¹⁸ J. BARANIECKI, *Wieczór Lwowa*, s. 4.

¹⁹ T. BIELECKI, *Wielka manifestacja*, s. 2; Z. STYPULKOWSKI, *Droga do niepodległości przed 40 laty i dziś*, „Myśl Polska” 1 XII 1956, s. 2; T. BIELECKI, *Przed światowym zjazdem*, „Myśl Polska” 15 IV 1966, s. 1; A. DARGAS, *W obliczu przemian w kraju*, „Myśl Polska” 1-15 VI 1968, s. 5; A. DARGAS, *Polityka Stronnictwa Narodowego w nowym okresie*, „Myśl Polska” 1-15 VII 1971, s. 4; E. WASIUTYŃSKI, *O właściwą ocenę sprawy polskiej*, „Myśl Polska” 1 I 1973, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK

gospodarzem we własnym kraju i rządzić się sam”²⁰. Podobnie napisał Leszek Jasińczyk Krajewski, wieloletni członek CWW: „Chcemy ustroju, w którym społeczeństwo samo sobą zarządza”²¹.

Wskazanie na naród jako podmiot polityki państwa, źródło władzy publicznej oraz suwerena Rzeczypospolitej wymaga scharakteryzowania, co pod pojęciem „naród” rozumieli przywódcy narodowi. Dla nich była to najwyższa naturalna zbiorowość ludzka, powstała w wyniku coraz dojrzalszych przemian społecznych, jakie następowały w dziejach. Łączyła ona wszystkie jednostki oraz grupy społeczne w jedną całość, powiązaną wspólną kulturą, językiem, tradycją, prawami i obowiązkami. Do głównych praw zaliczano możliwość wszechstronnego rozwoju ludzi w ramach grup społecznych i wspólnoty narodowej, zdobywania wiedzy, wykształcenia, zawodu, awansu społecznego, nawet uzyskania pozycji przywódczej na poziomie jakiejś grupy czy warstwy społecznej albo całego narodu. Solidaryzm narodowy, jaki propagowano w ramach narodowej wspólnoty, miał zapewniać każdemu jej członkowi równość wobec prawa i równość szans na osiągnięcie swoich celów prywatnych i publicznych pod warunkiem przestrzegania zasad uczciwości i moralności. Najważniejszym obowiązkiem była działalność na rzecz dobra narodu i jego członków, które zobligowani byli przestrzegać rządzący i rządzeni. Nikt nie miał prawa nikogo dyskryminować, tylko powinien robić wszystko, aby, w miarę swoich możliwości, podnosić poziom życia słabszych ludzi. Żądano, aby każdy z Polaków wszystkie swoje czyny podporządkowywał dobru narodu, kalkulując, co pomoże a co zaszkodzi w jego rozwoju i rozwoju innych członków wspólnoty. Postulowano pełną lojalność wobec własnego narodu nad interesami klasowymi, zawodowymi i rodzinnymi²². Bielecki powiedział: „Naród jest podmiotem dziejów”, więc „trwale budować można nie przeciwko lub ponad narodami, ale w oparciu o nie”²³. Jasińczyk Krajewski stwierdził: „Naród jest podmiotem polityki”, więc „jego prawo do własnej polityki wynika z jego historycznej tożsamości kulturalnej i psychologicznej”²⁴.

KRAJEWSKI, *Jaka demokracja?*, „Myśl Polska” 1-15 V 1980, s. 3; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Przytomnie naprzód*, „Myśl Polska” 1-15 I 1983, s. 2.

²⁰ A. DARGAS, *W obliczu przemian*, s. 5.

²¹ L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Przytomnie naprzód*, s. 2.

²² Z. STYPUŁKOWSKI, *Droga do niepodległości*, s. 2; E. WASIUTYŃSKI, *Naczelna ale nie suwerenna*, „Myśl Polska” 15 IV 1959, s. 3; Z. BEREZOWSKI, *Polityczna*, s. 1; J. BIELATOWICZ, *Ruch narodowy jest ruchem społecznym*, „Myśl Polska” 1 VIII 1962, s. 3; T. BIELECKI, *W 50-lecie odzyskania niepodległości*, „Myśl Polska” 15 XI 1968, s. 1; M.M. SZAMOCCI, *Idea narodowa*, „Myśl Polska” 1-15 V 1974, s. 6; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Bądźmy podmiotem dziejów*, „Myśl Polska” 1 VI – 15 VII 1984, s. 3.

²³ T. BIELECKI, *W 50-lecie*, s. 1.

²⁴ L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Obiektywne zasady polityki*, „Myśl Polska” 1-15 IX 1983, s. 5.

Nie wszystkie narody miały być wobec siebie równe pod względem doskonałości moralnej i intelektualnej. Narody prymitywne, zdaniem przywódców SN, kierowały się w swoim działaniu szowinizmem i pogardą dla innych wspólnot narodowych, dążąc do ich podporządkowania sobie, zniewolenia lub zniszczenia. Narody te również własnych członków traktowały przedmiotowo, uważając, że tylko wybrani mają prawo rządzić, a reszta powinna bezkrytycznie podporządkować się ich rozkazom. Takie narody, rządzone siłą i przemocą oraz stosujące je wobec innych narodów, nie mogły zapewnić ludziom rozwoju i bezpieczeństwa, tylko utrzymywały ich w poczuciu strachu i zagrożenia, na niskim poziomie życia materialnego. SN zaliczało naród polski do narodów nowoczesnych. Pod tym określeniem rozumiano taką wspólnotę, która traktuje wszystkich po równo i pomaga im w osiągnięciu celów życiowych, jeśli nie stałyby w sprzeczności z dobrem ogółu. Naród nowoczesny miał charakteryzować się solidarnością społeczną wewnątrz oraz życzliwością i przyjaznym nastawieniem wobec innych narodów, dążąc do współpracy na rzecz wspólnego dobra. Ta postawa wynikała z wierności nauce Kościoła katolickiego, którą uznawano za niezbędny składnik polskiej tożsamości narodowej. Na jego czele również stałyby wybrane osoby, ale pochodziłyby one z woli społeczeństwa, które wybrałoby ich do kierowniczej roli ze względu na swoją wiedzę, doświadczenie i pozytywne cechy charakteru. Dzięki tak stworzonej naturalnej hierarchii, w której pozycja człowieka zależałaby od jego cech indywidualnych, naród mógłby rozwijać się swobodnie i gwarantować swoim członkom pełnię praw²⁵. Wasiutyński przestrzegał: „Człowiek ma szczególne obowiązki względem swego narodu”, ale „nie ma prawa krzywdzić innego narodu dla dobra narodu własnego”²⁶. Podobnie wypowiadał się Jasińczyk Krajewski: „Prymityw skłonny jest do szowinizmu, dojrzałość i wydoskonalenie uczą szacunku dla innych kultur i konstruktywnego współdziałania na szerszym polu przyjaźni i współżycia”²⁷.

Postulat państwa narodowego zakładał ustanowienie w niepodległej Polsce ustroju pozwalającego na realizację zasady samostanowienia narodu. Miał to być rodzaj demokracji, ale ograniczonej tylko do Polaków. Wynikało

²⁵ T. BIELECKI, *Trzy czynniki naszego wyjarzmięcia*, „Myśl Polska” 1 X 1956, s. 2; E. WASIUTYŃSKI, *Naczelną*, s. 3; Z. BEREZOWSKI, *Słowo od Jubilatów*, „Myśl Polska” 1 III 1962, s. 3; T. BIELECKI, *Trzy rocznice*, „Myśl Polska” 15 V 1964, s. 2; T. BIELECKI, *Zwycięży naród*, s. 1; T. BIELECKI, *W 50-lecie*, s. 1; M. SZAMOŃSKI, *Idea*, s. 6; T. HOBLER, *Historyczna wizyta*, „Myśl Polska” 1 VI – 15 VII 1979, s. 9; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Bądźmy podmiotem*, s. 3; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Nacjonalizm*, „Myśl Polska” 1-15 IV 1987, s. 3.

²⁶ E. WASIUTYŃSKI, *Naczelną*, s. 3.

²⁷ L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Nacjonalizm*, s. 3.

to z przekonania, że każdy członek polskiego narodu powinien mieć równe prawa i obowiązki polityczne oraz decydować wraz z innymi na temat zasad i wartości ustrojowych Rzeczypospolitej, struktury, kompetencji i obsady personalnej organów władzy publicznej oraz kierunków działań podejmowanych przez te organy. Decydowanie to powinno odbywać się poprzez: 1) wolne wybory do organów władzy, w których każdy członek narodu miał prawo wziąć udział jako elektor i kandydat na określone stanowisko, 2) plebiscyt, podczas którego ludzie decydowaliby bezpośrednio o ważnych sprawach, a także 3) drogą sprawowania władzy nad narodem w jego imieniu i za jego zgodą. Tak skonstruowany system pozwalał narodowi na wybranie takich przedstawicieli, którzy realizowaliby jego wolę. Równocześnie w sprawach najbardziej istotnych społeczeństwo, drogą demokracji bezpośredniej, podejmowałoby decyzje co do przyszłych swoich losów. Miał to być system partnerstwa pomiędzy rządzącymi a rządzonymi, opierający się na takich wartościach, jak: uczciwość, sprawiedliwość społeczna, praworządność, równość wobec prawa, godne życie, wolność słowa oraz swoboda wyrażania swoich przekonań politycznych i religijnych, wolność działalności gospodarczej i społecznej, solidaryzm narodowy. Spory i konflikty wewnętrzne miały być rozstrzygane poprzez debaty i dyskusje oraz próby wypracowania kompromisowego stanowiska, a nie totalitarny terror i narzucanie siłą poglądów jednej grupy innym. Nikt nie miał prawa być pozbawiony praw publicznych, z wyjątkiem wyroku skazującego za określone przestępstwa (w tym za zdradę ojczyzny), ponieważ takie działania wprowadzałyby wewnętrzne podziały społeczne i rozbiłyby wspólnotę narodową od wewnątrz²⁸. Berezowski powiedział, że SN będzie dążyło do „niepodległości państwa, opartego na zasadach demokracji i sprawiedliwości społecznej, zapewniającego wszechstronny rozwój narodu oraz jego bezpieczeństwo i pozycję w świecie”²⁹. Zdaniem Jasińczyka Krajewskiego: „Demokracja jako system polityczny zmierza do odnalezienia i zastosowania takiej miary wolności i przymusu, która by najbardziej służyła wszystkim potrzebom człowieka i społeczeństwa”³⁰.

²⁸ E. WASIUTYŃSKI, *Wybory – ale jakie?*, „Myśl Polska” 1 IX 1956, s. 1; J. BIELATOWICZ, *Ruch narodowy*, s. 3-4; T. BIELECKI, *Rola przedstawicielstwa*, s. 1; Z. BEREZOWSKI, *Polityka polska na tle położenia ogólnego*, „Myśl Polska” 1-15 VI 1968, s. 4; A. DARGAS, *W obliczu przemian*, s. 5; E. WASIUTYŃSKI, *O właściwą ocenę*, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Jaka demokracja?*, s. 3; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Obiektywne zasady*, s. 5; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Demokracja na cenzurowanym*, „Myśl Polska” 1 VIII – 15 IX 1987, s. 6.

²⁹ Z. BEREZOWSKI, *Polityka polska*, s. 4.

³⁰ L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Jaka demokracja?*, s. 3.

Postulat ustanowienia demokracji jako przyszłego systemu politycznego państwa narodowego determinował określenie istoty, roli i funkcji władzy państwowej. Określano ją jako stosunek społeczny, w którym jeden człowiek lub grupa ludzi decyduje o kierunkach polityki państwowej, a reszta społeczeństwa zmuszona jest podporządkować się ich decyzjom³¹. Członek CWW Mieczysław Szamocki napisał: „Władza wskazuje kierunek, po którym winien toczyć się rozwój narodu”³². Władza demokratyczna musiała pochodzić z wolnych wyborów, w których mieli prawo uczestniczyć wszyscy obywatele państwa spełniający określone kryteria formalne (np. wiek). W przyszłej Polsce naród polski miałby pełne prawo wybierania i bycia wybieranym do organów władzy. Wybrana w ten sposób władza miała pełnoprawną legitymizacją do rządzenia państwem i wydawania obowiązujących obywateli decyzji. Twierdzono, że skoro członkowie narodu zdecydowali o kształcie personalnym organów władzy w sposób nieskrępowany, to uznali jej prawo do regulowania życia społecznego. Władza w państwie narodowym nie mogła być absolutna ani totalitarna. Reprezentowanie narodu oznaczało realizację wizji większości, która wybrała swoich przedstawicieli, z poszanowaniem jednak praw reszty społeczeństwa będącej w opozycji. Środkiem prowadzącym do kompromisu między wolą większości a prawami mniejszości miały być dyskusje na forum publicznym, w których oczekiwano wypracowania rozwiązań akceptowanych przez jak największą liczbę obywateli. Władza bowiem powinna pełnić rolę służebną wobec całego narodu i dbać o każdego człowieka i każdą grupę społeczną. Cel ten mogła zrealizować tylko władza opierająca swoje działanie na zasadach prawa, sprawiedliwości i solidaryzmu społecznego, złożona z osób odznaczających się ponadprzeciętnymi zaletami intelektu i wartościami moralnymi. Tacy ludzie, obdarzeni autorytetem przez swoją pozytywną działalność publiczną, byłiby wybierani do organów państwowych i samorządowych przez obywateli przekonanych, że również kierując polityką państwową okażą się dobrymi gospodarzami i zarządcami spraw narodowych w różnych dziedzinach. Natomiast w przypadku, gdyby nie spełnili oczekiwań suwerena, ten mógłby, również w drodze wyborów, pozbawić ich posiadanych uprawnień władczych i zastąpić innymi osobami, bardziej nadającymi się do pełnienia władzy³³. Zdaniem Dargasa

³¹ E. WASIUTYŃSKI, *Wybory*, s. 1; E. WASIUTYŃSKI, *Ugoda nie jest porozumieniem*, „Myśl Polska” 15 III 1957, s. 2; M. SZAMOCKI, *Idea*, s. 6; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Kształt władzy*, „Myśl Polska” 1-15 I 1987, s. 1.

³² M. SZAMOCKI, *Idea*, s. 6.

³³ E. WASIUTYŃSKI, *Wybory*, s. 1; J. BIELATOWICZ, *Ruch narodowy*, s. 3-4; T. BIELECKI, *Trzy rocznice*, s. 2; Z. BEREZOWSKI, *Polityka polska*, s. 4; A. DARGAS, *Polityka Stronnictwa*, s. 4;

władza państwa powinna kierować się „zasadą niezależności myślenia i działania w naszych sprawach według wyłącznie kryterium interesu narodowego”³⁴. Wasiutyński żądał: „Dążeniem narodu musi być przekształcenie w tym kierunku, aby rząd był wyłaniany przez naród i kierował polityką polską wobec wszystkich innych narodów”³⁵.

STRUKTURA ORGANÓW PAŃSTWOWYCH

Charakterystyka organów państwa została najsłabiej zaprezentowana w publicystyce przywódców obozu narodowego. Wynikało to z faktu, że głównym celem środowisk emigracyjnych było odzyskanie niepodległości przez Polskę, walka o odpowiedni kształt terytorialny oraz ustalenie podstawowych zasad ustrojowych. Uważano, że dopóki Polska była uzależniona od wschodniego sąsiada, dopóty wszelkie dyskusje na temat szczegółowej struktury państwowej nie miały sensu. Twierdzono, że o tym, jak mają wyglądać parlament, rząd czy sądownictwo oraz ich wzajemne relacje, powinien zdecydować naród w wolnej i nieskrępowanej dyskusji zakończonej uchwaleniem demokratycznej konstytucji, która odzwierciedlałaby jego interesy i potrzeby. Tworzenie wizji aparatu państwowego w sytuacji zniewolenia państwa polskiego uznawano za przedwczesne i konfliktogenne z powodu możliwości poróżnienia się środowisk emigracyjnych między sobą, co osłabiłoby siłę polskiego przedstawicielstwa w środowisku międzynarodowym³⁶. Bielecki stwierdził: „W kraju nasz naród winien walczyć o poszerzenie swych przyrodzonych praw do wolności”, zaś „w dalszym etapie będziemy mogli osiągnąć cel ostateczny, to jest prawo urzędzenia po swojemu naszego życia”³⁷. Zdaniem Berezowskiego: „My tu na wychodźstwie nie jesteśmy w stanie kierować czynnie polityką polską w Kraju. Jest ona tam i tam musi pozostać”³⁸.

E. WASIUTYŃSKI, *O właściwą ocenę*, s. 2; M. SZAMOCKI, *Idea*, s. 6; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Jaka demokracja?*, s. 3; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Obiektywne zasady*, s. 5; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Kształt władzy*, s. 1; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Demokracja*, s. 6.

³⁴ A. DARGAS, *Polityka Stronnictwa*, s. 4.

³⁵ E. WASIUTYŃSKI, *O właściwą ocenę*, s. 2.

³⁶ T. BIELECKI, *Ramię Narodu na emigracji*, „Myśl Polska” 15 I 1958, s. 1; Z. BEREZOWSKI, *Polityczna*, s. 1; J. BIELATOWICZ, *Ruch narodowy*, s. 3; T. BIELECKI, *W 50-lecie*, s. 1; A. DARGAS, *Sytuacja w kraju i własne dążenia Narodu*, „Myśl Polska” 1-15 XII 1972, s. 5; T. BIELECKI, *Między Rosją*, s. 1; Z. BEREZOWSKI, *Nowa polityka polska*, „Myśl Polska” 1 VI – 15 VII 1976, s. 4; E. WASIUTYŃSKI, *Źródła niepodległości*, s. 4.

³⁷ T. BIELECKI, *Między Rosją*, s. 4.

³⁸ Z. BEREZOWSKI, *Nowa polityka*, s. 4.

Niektórzy politycy spróbowali nakreślić pewne cechy, jakimi powinny charakteryzować się organy władzy państwowej. Dotyczyło to jednak tylko legislatywy i egzekutywy. W kwestii parlamentu stano na stanowisku, że powinien stanowić reprezentację polskiego narodu. Jego zadaniem głównym było tworzenie powszechnie obowiązującego prawa. Aby prawo to było szanowane i przestrzegane przez ogół społeczeństwa, parlament musiał stanowić forum debaty publicznej między rządzącymi a opozycją, na którym powinno dyskutować się nad najważniejszymi problemami politycznymi i społecznymi. Efektem ostatecznym takiej dyskusji miało być uzyskanie najbardziej zadowalającego rozstrzygnięcia, które przybierało postać ustawy regulującej życie społeczne. Parlament, jako reprezentacja narodu, powinien również powoływać rząd oraz kontrolować jego funkcjonowanie, z możliwością odwołania włącznie w przypadku łamania prawa lub niewywiązywania się ze swoich obowiązków. W ten sposób chciano zapobiec przekształceniu się egzekutywy w organ nieodpowiedzialny przed nikim, co prowadziłoby w ostateczności do dyktatury. Parlament jednak też powinien mieć pewne ograniczenia. Politycy SN nie chcieli, aby z przedstawicielstwa narodowego przekształcił się w zgromadzenie przedstawicieli wielu różnych interesów społecznych, w tym radykalnych, a nawet wrogich wobec państwa i narodu polskiego. Żądali ograniczenia biernego prawa wyborczego do środowisk reprezentujących tzw. wielkie nurty przedwojennej polskiej myśli politycznej – konserwatystów, nacjonalistów, chrześcijańskich demokratów, ludowców i socjalistów. Uważali, że środowiska te przez wiele lat swojego istnienia wykazały się patriotyzmem i zrozumieniem interesów polskich, więc nawet mimo dzielących je różnic, potrafiły się porozumieć dla wspólnego dobra. Natomiast osoby reprezentujące poglądy radykalne albo wrogie Polsce i Polakom powinny zostać pozbawione możliwości decydowania o losach państwa i narodu³⁹. Wasiutyński powiedział, że parlament powinien być „wyłaniany przez społeczeństwo na podstawie dialogu i współzawodnictwa, reprezentujący naród”⁴⁰. Dargas postulował: „Sejm powinien stać się prawdziwą władzą ustawodawczą”⁴¹.

Rządowi obóz narodowy przyznawał uprawnienia wykonawcze. Oznaczało to obowiązek skutecznej realizacji ustanowionego przez parlament prawa

---

³⁹ E. WASIUTYŃSKI, *Wybory*, s. 1; E. WASIUTYŃSKI, *Uгода*, s. 2; T. BIELECKI, *Rola przedstawicielstwa*, s. 1; A. DARGAS, *Czas cierpliwości i umiaru*, „Myśl Polska” 1-15 XII 1980, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Obiektywne zasady*, s. 5; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Demokracja*, s. 6.

⁴⁰ E. WASIUTYŃSKI, *Uгода*, s. 2.

⁴¹ A. DARGAS, *Czas cierpliwości*, s. 2.

poprzez sprawne rządzenie i administrowanie zasobami państwa i wykorzystywanie ich dla osiągnięcia założonych celów. Musiał mieć dużą niezależność, ponieważ o skuteczności działania decydowały wiedza, kompetencje i doświadczenie zawodowe urzędników wyspecjalizowanych w określonych sferach polityki, którzy nie mogli być krępowani ciągłą kontrolą ze strony parlamentu czy innych instytucji społecznych. Nie oznaczało to braku kontroli parlamentarnej, ale powinna koncentrować się na efektach a nie metodach działania, często niezrozumiałych dla przeciętnego posła czy senatora. Rząd musiał również mieć kompetencje do wskazywania kierunków polityki państwowej, które przedstawiał przedstawicielstwu narodowemu i ono decydowało, czy i w jakim zakresie należy je przyjąć. W ten sposób spełniał rolę głównego koordynatora polityki wewnętrznej i zagranicznej oraz organizatora życia narodowego jako jego reprezentant w kraju i w środowisku międzynarodowym⁴². Dargas stwierdził: „Rząd powinien właściwie rządzić i brać odpowiedzialność przed Sejmem a nie partią”⁴³. Zdaniem Jasieńczyka Krajewskiego: „Rządy muszą bronić interesów narodów, które reprezentują”⁴⁴.

METODY DOCHODZENIA DO NIEPODLEGŁOŚCI

Przywódcy SN stali na stanowisku, że odzyskanie niepodległości przez państwo polskie było możliwe i to jeszcze za ich życia. Wymagało to jednak wielkiego wysiłku narodowego w kraju i na emigracji oraz wykorzystania sprzyjającej koniunktury politycznej. Wysiłek miał polegać na działalności organizacyjnej, ideologicznej, propagandowej oraz społeczno-politycznej. Rozumiano pod tymi określeniami: 1) stworzenie określonych struktur, które koordynowałyby tego typu działalność, 2) wypracowanie określonych celów politycznych, do których należałoby dążyć, oraz stworzenie metod skutecznego działania, 3) propagowanie tych celów wobec własnego narodu i środowiska międzynarodowego i 4) realizowanie zamierzeń w praktyce. W związku z powyższym określono zadania, które powinna realizować emigracja i które powinno realizować społeczeństwo w Polsce, wyjaśniając to odmiennym położeniem obu części narodu i odmiennymi możliwościami działania. Bie-

⁴² T. BIELECKI, *Wielka manifestacja*, s. 2; E. WASIUTYŃSKI, *Uгода*, s. 2; T. BIELECKI, *Rola przedstawicielstwa*, s. 1; E. WASIUTYŃSKI, *O właściwą ocenę*, s. 2; A. DARGAS, *Czas cierpliwości*, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Próby konsolidacji*, „Myśl Polska” 1-15 XI 1981, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Przytomnie naprzód*, s. 2.

⁴³ A. DARGAS, *Czas cierpliwości*, s. 2.

⁴⁴ L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Próby konsolidacji*, s. 2.

lecki napisał: „O niepodległość musimy walczyć sami środkami, jakie w danych warunkach prowadzą do celu”⁴⁵. Podobnie wypowiedział się Dargas: „Z dążeń, z własnego wysiłku i woli narodu wyrośnie niepodległość Polski”⁴⁶.

W pierwszych trzydziestu latach po wojnie większe znaczenie dla sprawy odbudowy niepodległości SN przyznawało emigracji. Wynikało to z faktu, że środowiska polityczne przebywające w państwach zachodnich miały w przeciwieństwie do Polaków w PRL swobodę działania politycznego. Uważano za konieczne, aby polskie władze na uchodźstwie i inne ośrodki emigracyjne wzięły na siebie obowiązek wypracowania odpowiedniego schematu działania, służącego wyzwoleniu Polski z radzieckiej niewoli. Pierwszym zadaniem powinno być zorganizowanie jednego ośrodka emigracyjnego reprezentującego cały polski naród, mieszkający w Polsce i poza jej granicami. W jego skład wchodziłyby wszystkie patriotyczne środowiska polskie z całego świata. W ten sposób powstałaby ogólnoswiatowa polska władza narodowa, która mająca legitymizację do wydawania wiążących decyzji w sprawach polskich, stałaby się organem kierowniczym Polaków koordynującym prace związane z działalnością niepodległościową. Miałaby również prawo reprezentowania interesów polskich w środowisku międzynarodowym. Jego celem byłoby wypracowanie planu działania politycznego, prowadzącego do odzyskania niepodległości oraz konsekwentne realizowanie go. Ten plan zakładał następujące formy postępowania: 1) tworzenie na całym świecie ośrodków filialnych, które realizowałyby założenia ośrodka centralnego; 2) działalność dyplomatyczną wobec organizacji międzynarodowych i państw zachodnich w celu przekonania ich o słuszności polskich celów i poparcia postulatów niepodległościowych; 3) kształtowanie opinii międzynarodowej na rzecz polskich spraw, aby naciskała na rządy własnych państw, by te w dyskusjach międzynarodowych zawsze poruszały kwestię niepodległości Rzeczypospolitej; 4) pomoc finansową i materialną dla Polaków w kraju żyjących w niedostatku lub w biedzie; 5) rozwój życia kulturalnego i społecznego wśród Polaków za granicą, aby nie ztratili tożsamości narodowej i pamiętali o obowiązkach wobec Polski, 6) pracę ideową, polegającą na opracowaniu zasad ustrojowych przyszłego państwa polskiego i przekonywaniu do nich Polaków. Emigracja musiała stanowić nieoficjalną władzę polskiego narodu, która zakończyłaby się w momencie przywrócenia Rzeczypospolitej pełnej wolności⁴⁷. Berezowski postulował: „Trzeba czynić z emigracji skuteczne

⁴⁵ T. BIELECKI, *Polska droga*, „Myśl Polska” 1 IV 1962, s. 2.

⁴⁶ A. DARGAS, *Na fali*, s. 4.

⁴⁷ E. WASIUTYŃSKI, *Wybory*, s. 1; Z. STYPUŁKOWSKI, *Droga do niepodległości*, s. 2; E. WASIUTYŃSKI, *Ugoda*, s. 2; T. BIELECKI, *Ramię Narodu*, s. 1; Z. STYPUŁKOWSKI, *Walka na dwóch*

narzędzie w dążeniu narodu polskiego do wolności i prawdziwej niepodległości”⁴⁸. Podobnie wypowiedział się Bielecki: „Kraj ogląda się na emigrację i chce od niej jasnych wskazań i ocen położenia w świecie”⁴⁹.

Z czasem ruch narodowy zaczął coraz więcej wymagać od Polaków w kraju. Związane to było z wydarzeniami lat 1956, 1968, 1970, 1976 i 1980, kiedy w wyniku strajków, manifestacji i buntów społecznych przeciw rządzącej partii komunistycznej udawało się uzyskać od władz różne ustępstwa społeczne, gospodarcze i polityczne. Politycy SN uważali każde wywalczone ustępstwo za sukces polskiego społeczeństwa i kolejny etap na drodze do wewnętrznego zrzucania komunizmu oraz zależności od proradzieckich władz PRL. Z tego powodu uważali za słuszne, aby Polacy w kraju systematycznie prowadzili politykę nacisku na rządzących, widząc w tym jedyny sposób na zmuszenie komunistów do liczenia się z wolą narodu. Sprzeciwiali się natomiast dążeniu do ogólnokrajowego powstania twierdząc, że zostałyby ono stłumione przez wojska bloku radzieckiego, co doprowadziłoby do śmierci tysięcy Polaków oraz umocnienia terroru totalitarnego w kraju. W przypadku, gdyby zaistniały odpowiednie warunki, powinna powstać ogólnonarodowa organizacja reprezentująca polskie społeczeństwo wobec władz PRL i walcząca w jego imieniu o przyznanie kolejnych praw w różnych sferach życia. Organizacji tej chciano przypisać rolę kierowniczą polskiego narodu w działalności służącej w pierwszej kolejności zachowaniu przez niego swojego fizycznego bytu i narodowych wartości, a następnie stworzenia mu warunków do wszechstronnego rozwoju materialnego i duchowego. Miało to przejawiać się w: 1) kierowaniu działalnością strajkową i protestacyjną; 2) tworzeniu celów w dziedzinie politycznej, gospodarczej i społecznej, które stopniowo należało realizować; 3) wspieraniu najbiedniejszych i najbardziej potrzebujących; 4) zwalczaniu wrogów narodu, w tym tajnych agentów i donosicieli; 5) podtrzymywaniu na duchu społeczeństwa w trudnych czasach; 6) tworzeniu antykomunistycznej i prodemokratycznej opinii publicznej w kraju; 7) budowaniu społeczeństwa obywatelskiego; 8) przygotowaniu sił narodowych do momentu, w którym będzie można ich użyć w celu odzyskania niepodległości. Skuteczna realizacja tych zadań mia-

---

plaszczynach, „Myśl Polska” 15 III 1958, s. 2; *Debata w Radzie*, s. 2; Z. BEREZOWSKI, *Polityczna*, s. 1; T. BIELECKI, *Polska droga*, s. 1; T. BIELECKI, *Przed zjazdem Stronnictwa Narodowego*, „Myśl Polska” 15 V 1968, s. 1; T. BIELECKI, *Rozważania 3-majowe*, „Myśl Polska” 15 V 1969, s. 3; Z. STYPULKOWSKI, *Sprawa odbudowy Zamku*, „Myśl Polska” 1-15 VII 1971, s. 2; A. DARGAS, *Na fali*, s. 4; Z. BEREZOWSKI, *Nowa polityka*, s. 4.

⁴⁸ Z. BEREZOWSKI, *Polityczna*, s. 1.

⁴⁹ T. BIELECKI, *Rozważania 3-majowe*, s. 3.

ła na celu wywołanie w polskim narodzie ducha oporu i walki przeciw komunizmowi, co uświadomiłoby władzom PRL, że nie mają poparcia w obywatelach i zmusiło do liczenia się z ich wolą, jeśli chciałyby nadal rządzić. Dla polityków SN byłyby to wstęp do demokratyzacji państwa, która nastąpiłaby w momencie, w którym komuniści podzieliliby się władzą po równo z opozycją, a z czasem całkowicie zostali usunięci z polskiego życia publicznego⁵⁰. Bielecki postulował: „Trzeba się wzmacniać politycznie, gospodarczo i duchowo. Wtedy łatwiej będzie przejść od statusu wasala do samodzielnego bytu”⁵¹. Jasińczyk Krajewski napisał: „Siła oporu i uporu, siła przekonań i przykładu, siła roztropnego działania od podstaw [...] to jest zadanie dla tych co pragną zwycięstwa”⁵².

Przywódcy SN żądali od społeczeństwa na emigracji i w kraju monitorowania sytuacji międzynarodowej, aby przewidzieć, kiedy nastąpią warunki do zdobycia niepodległości przez Polskę. Na łamach „Myśli Polskiej” starali się oceniać każde wydarzenie i wyciągać z niego wnioski co do rozwoju pozytywnych i negatywnych tendencji politycznych. Obóz narodowy stał na stanowisku, że już w połowie lat 50. pojawiły się czynniki, które mogły przyczynić się do osłabienia bloku radzieckiego i wyzwolenia Polski spod dominacji ZSRR. Pierwszym było dążenie do zjednoczenia Europy. Uważano, że zjednoczona zachodnia Europa, rozwinięta technologicznie i materialnie, rozpocznie ekspansję polityczną i gospodarczą na wschód Europy i, będąc atrakcyjna dla ubogich i zacofanych tamtejszych społeczeństw, wyzwoli siły narodowe, które zrzucą rządy komunistyczne i staną się częścią ogólnoeuropejskiego związku suwerennych państw. Zostałyby wówczas objęte ochroną polityczną i militarną przed działaniami odwetowymi ze strony ZSRR. Jako drugi czynnik zauważano osłabienie wewnętrzne i zewnętrzne ZSRR. Przejawami wewnętrznego osłabienia miały być: walka o władzę pomiędzy różnymi grupami komunistów radzieckich, nasilający się kryzys gospodarczy, spowodowany złym zarządzaniem państwem, coraz liczniejsze bunty narodowe i społeczne w kraju. Jako przejawy zewnętrznego osłabienia wy-

---

⁵⁰ T. BIELECKI, *Perspektywy*, „Myśl Polska” 1 IX 1957, s. 2; Z. STYPUŁKOWSKI, *Walka*, s. 2; T. BIELECKI, *W 50-lecie*, s. 1; *Przemówienie dr. T. Bieleckiego*, s. 2; A. DARGAS, *Na fali*, s. 4; T. BIELECKI, *Ani rewolucja, ani ugoda*, „Myśl Polska” 1-5 I 1976, s. 1; A. DARGAS, *Ukazała nam się inna Polska*, „Myśl Polska” 1 IX – 15 X 1980, s. 16; T. BIELECKI, *Jak nie można od razu, to skokami*, „Myśl Polska” 1-15 I 1981, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Bądźmy roztropni*, „Myśl Polska” 1-15 IX 1982, s. 5; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Bądźmy podmiotem*, s. 3.

⁵¹ T. BIELECKI, *Ani rewolucja*, s. 1.

⁵² L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Bądźmy podmiotem*, s. 3.

mieniano: 1) wzrost potęgi Chin jako wroga ZSRR w walce o dominację w Azji i w bloku komunistycznym, zmuszający przywódców radzieckich do większego skupienia uwagi na zagrożeniu na wschodniej granicy, 2) wzrost potęgi NATO jako przeciwwagi dla bloku komunistycznego w Europie i świecie, ograniczający lub eliminujący wpływy radzieckie i radziecki potencjał militarny, oraz 3) konieczność ułożenia przez ZSRR relacji z państwami zachodnimi celem uzyskania pomocy gospodarczej w zamian za liberalizację polityki wewnętrznej i danie większej swobody państwom satelickim i ich społeczeństwom. Jako trzeci czynnik wymieniano rozwój nacjonalizmu w świecie, który walczył i wygrywał z ideologią marksistowską, osłabiając wpływy radzieckie w Azji, Afryce, Ameryce Południowej, a nawet w bloku komunistycznym w Europie, czego przykład widziano w dążeniach niepodległościowych Węgier, Czechosłowacji, Rumunii, Polski i wśród republik ZSRR. Te wszystkie czynniki powinny na tyle osłabić potęgę Związku Radzieckiego, że albo jego władze zmieniłyby swój stosunek do satelitów z relacji władca–poddany na relacje partnerskie i równoprawne, albo zostałyby do tego zmuszone siłą. Należało tylko obserwować zmieniającą się sytuację i tak modyfikować swoje działania, aby wykorzystać odpowiedni moment do realizacji celu, jakim było uzyskanie niepodległości⁵³. Bielecki stwierdził: „Przyjdzie chwila, kiedy w oparciu o własne siły i w bardziej sprzyjającej koniunkturze międzynarodowej naród nasz sięgnie po swoje prawa i odzyska je”⁵⁴. Wasiutyński napisał: „Polska może odzyskać niepodległość w odpowiedniej koniunkturze i przy odpowiedniej polityce”⁵⁵.

⁵³ T. BIELECKI, *Z krainy chęć w sferę możliwości*, „Myśl Polska” 15 IV 1957, s. 3; T. BIELECKI, *Perspektywy*, s. 2; Z. BEREZOWSKI, *Nowa Europa i polityka polska*, „Myśl Polska” 15 X 1962, s. 1; T. BIELECKI, *Trzeba myśleć – nie tylko wierzyć*, „Myśl Polska” 1 VI 1962, s. 1-2; T. BIELECKI, *Zwycięży naród*, s. 2; T. BIELECKI, *Przed zjazdem*, s. 1; Z. BEREZOWSKI, *Polityka polska*, s. 4; T. BIELECKI, *W 50-lecie*, s. 1; T. BIELECKI, *Co minęło i co nas czeka*, „Myśl Polska” 1-15 I 1971, s. 2; Z. STYPUŁKOWSKI, *Sprawa polska w polityce amerykańskiej*, „Myśl Polska” 1-15 VII 1971, s. 3-4; T. BIELECKI, *Dwu czy trójbiegunowy układ?*, „Myśl Polska” 1-15 III 1972, s. 3; E. WASIUTYŃSKI, *O właściwą ocenę*, s. 2; T. BIELECKI, *Wczoraj – dziś – jutro*, „Myśl Polska” 1-15 I 1977, s. 1; A. DARGAS, *Czas cierpliwości*, s. 2; T. BIELECKI, *Jak nie można od razu*, s. 2; L.R. JASIEŃCZYK KRAJEWSKI, *Stan przesilenia*, s. 2.

⁵⁴ T. BIELECKI, *W 50-lecie*, s. 1.

⁵⁵ E. WASIUTYŃSKI, *O właściwą ocenę*, s. 2.

ZAKOŃCZENIE

Publicystyka przywódców Stronnictwa Narodowego na łamach „Myśli Polskiej” koncentrowała się na dwóch zasadniczych zagadnieniach: omówieniu sytuacji międzynarodowej i polskiej na przestrzeni lat wraz z oceną jej skutków dla sprawy niepodległości oraz nakreśleniu zasadniczych ram ustrojowych przyszłego państwa. W kwestii ustrojowej uważano, że Polska powinna stać się państwem narodowym, w którym naród polski miałby pełnię praw i decydowałby, za pomocą demokratycznych mechanizmów, o strukturze, kompetencjach i obsadzie kadrowej władz państwowych oraz, pośrednio lub bezpośrednio, o kierunkach polityki państwa. Władza zobowiązana była reprezentować naród i realizować jego cele, w tym zapewnić mu bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne oraz stworzyć warunki do wszechstronnego rozwoju. Za swoje działanie byłaby rozliczana przez społeczeństwo w drodze wyborów – w przypadku łamania prawa lub niewywiązywania się z obowiązków musiałaby zostać odwołana przez wyborców, zaś przestępcy postawieni przed sądem. Stworzenie dobrze działającego państwa nie byłoby jednak możliwe bez istnienia świadomego swoich praw i obowiązków narodu. Tylko wspólnota narodowa dbająca o przestrzeganie prawa, zasady etyczne w życiu prywatnym i publicznym oraz opierająca się na solidaryzmie społecznym była zdolna uczynić z Polski państwo, w którym każdy miał możliwość zostać współgospodarzem, jeśli wykazywał wolę i chęć działania publicznego, a także odznaczała się właściwymi cechami charakteru i intelektu zdolnymi pobudzić naród oraz państwo do rozwoju. Politycy SN rozumieli, że w sytuacji, gdy ZSRR był silny, marzenia o niepodległym i silnym państwie narodowym były nieziszczalne, jednak uważali za konieczne przygotowanie się do okresu, w którym potęga radzieckiego hegemonu osłabnie na tyle, że te marzenia będzie można zrealizować. Okres ten miał nastąpić jeszcze za życia wielu z nich. Historia pokazała, że rozumowanie polityków ruchu narodowego było właściwe – w 1989 r. partia komunistyczna podzieliła się władzą z opozycją, a państwo polskie zaczęło okres transformacji z systemu totalitarnego w system demokratyczny. Jednak obóz narodowy, ze względu na swoją słabość ideową w Polsce, nie odegrał w tych przemianach większej roli.

BIBLIOGRAFIA

- BARANIECKI J., Wieczór Lwowa, „Myśl Polska” 1-15 I 1986.
- BEREZOWSKI Z., Nowa Europa i polityka polska, „Myśl Polska” 15 X 1962.
- BEREZOWSKI Z., Nowa polityka polska, „Myśl Polska” 1 VI – 15 VII 1976.
- BEREZOWSKI Z., Polityczna – nie polonijna, „Myśl Polska” 1 VIII 1960.
- BEREZOWSKI Z., Polityka polska na tle położenia ogólnego, „Myśl Polska” 1-15 VI 1968.
- BEREZOWSKI Z., Roman Dmowski i polityka polska, „Myśl Polska” 1 VIII 1964.
- BEREZOWSKI Z., Słowo od Jubilata, „Myśl Polska” 1 III 1962.
- BEREZOWSKI Z., Zagadnienie polityki polskiej, „Myśl Polska” 1 VIII 1961.
- BIELATOWICZ J., Ruch narodowy jest ruchem społecznym, „Myśl Polska” 1 VIII 1962.
- BIELECKI T., Ani rewolucja, ani ugoda, „Myśl Polska” 1-5 I 1976.
- BIELECKI T., Co minęło i co nas czeka, „Myśl Polska” 1-15 I 1971.
- BIELECKI T., Dwu czy trójbiegunowy układ?, „Myśl Polska” 1-15 III 1972.
- BIELECKI T., Historia a polityka, „Myśl Polska” 15 VII 1969.
- BIELECKI T., Jak nie można od razu, to skokami, „Myśl Polska” 1-15 I 1981.
- BIELECKI T., Między Rosją a Niemcami, „Myśl Polska” 1-15 I 1974.
- BIELECKI T., Nad Odrą i Nysą, „Myśl Polska” 15 VII 1965.
- BIELECKI T., Perspektywy, „Myśl Polska” 1 IX 1957.
- BIELECKI T., Polska droga, „Myśl Polska” 1 IV 1962.
- BIELECKI T., Przed światowym zjazdem, „Myśl Polska” 15 IV 1966.
- BIELECKI T., Przed zjazdem Stronnictwa Narodowego, „Myśl Polska” 15 V 1968.
- BIELECKI T., Ramię Narodu na emigracji, „Myśl Polska” 15 I 1958.
- BIELECKI T., Rola przedstawicielstwa polskiego, „Myśl Polska” 1 X 1962.
- BIELECKI T., Rozważania 3-majowe, „Myśl Polska” 15 V 1969.
- BIELECKI T., Trzeba myśleć – nie tylko wierzyć, „Myśl Polska” 1 VI 1962.
- BIELECKI T., Trzecia droga, „Myśl Polska” 1 VI – 1 VII 1976.
- BIELECKI T., Trzy czynniki naszego wyjarzmienia, „Myśl Polska” 1 X 1956.
- BIELECKI T., Trzy rocznice, „Myśl Polska” 15 V 1964.
- BIELECKI T., W 50-lecie odzyskania niepodległości, „Myśl Polska” 15 XI 1968.
- BIELECKI T., Wczoraj – dziś – jutro, „Myśl Polska” 1-15 I 1977.
- BIELECKI T., Wielka manifestacja w Birmingham, „Myśl Polska” 1 VIII 1956.
- BIELECKI T., Z krainy chcen w sferę możliwości, „Myśl Polska” 15 IV 1957.
- BIELECKI T., Zwycięży naród, „Myśl Polska” 1 I 1965.
- DARGAS A., Czas cierpliwości i umiaru, „Myśl Polska” 1-15 XII 1980.
- DARGAS A., Na fali współpracy i przebudowy, „Myśl Polska” 1-15 I 1974.
- DARGAS A., Polityka Stronnictwa Narodowego w nowym okresie, „Myśl Polska” 1-15 VII 1971.
- DARGAS A., Sytuacja w kraju i własne dążenia Narodu, „Myśl Polska” 1-15 XII 1972.
- DARGAS A., Ukazała nam się inna Polska, „Myśl Polska” 1 IX – 15 X 1980.

- DARGAS A., W obliczu przemian w kraju, „Myśl Polska” 1-15 VI 1968.
- Deklaracja ideowa, „Myśl Polska” 1 VI – 1 VII 1976.
- DZIUROK A., GAŁĘZOWKI M., KAMIŃSKI Ł., MUSIAŁ F., Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918-1989, Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej 2014.
- HOBLER T., Historyczna wizyta, „Myśl Polska” 1 VI – 15 VII 1979.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Bądźmy podmiotem dziejów, „Myśl Polska” 1 VI – 15 VII 1984.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Bądźmy roztropni, „Myśl Polska” 1-15 XII 1981.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Demokracja na cenzurowanym, „Myśl Polska” 1 VIII – 15 IX 1987.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Jaka demokracja?, „Myśl Polska” 1-15 V 1980.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Kształt władzy, „Myśl Polska” 1-15 I 1987.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Nacjonalizm, „Myśl Polska” 1-15 IV 1987.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Nie dajmy się ogłupić, „Myśl Polska” 1-15 IX 1982.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Obiektywne zasady polityki, „Myśl Polska” 1-15 IX 1983.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., O własną drogę dla Polski, „Myśl Polska” 1-15 III 1986.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Próby konsolidacji, „Myśl Polska” 1-15 XI 1981.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Przytomnie naprzód, „Myśl Polska” 1-15 I 1983.
- JASIEŃCZYK KRAJEWSKI L.R., Stan przesilenia, „Myśl Polska” 1-15 IX 1984.
- KOZIEŁŁO T., Idea Wielkiej Polski w prasie Stronnictwa Narodowego (1939-1945), [w:] Idee – Państwo – Ludowcy. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Jana Jachymka, red. E. Maj, S. Michałowski, A. Wójcik, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2009.
- KOZIEŁŁO T., Powojenna wizja niepodległej Polski w koncepcjach politycznych Stronnictwa Narodowego (1939-1945), [w:] Polskie niepodległości. Wizje państwa i społeczeństwa w okresach przełomów 1918-1945-1989, red. J. Faryś, P. Słowiński, T. Sikorski, Gorzów Wielkopolski: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej 2009.
- KUCHARCZYK G., Polska myśl polityczna po roku 1939, Dębogóra: Wydawnictwo Dębogóra 2009.
- Myśl Polska” na emigracji 1941-1976. Antologia tekstów, wybór i opracowanie W. Turek i M. Urbanowski, Kraków: Wydawnictwo Arcana 2005.
- NIEBIESZCZAŃSKI A., Orientować się na niezmiennie wartości narodu, „Myśl Polska” 1 VI 1957.
- Przemówienie dr. T. Bieleckiego, „Myśl Polska” 1-15 X 1971.
- Rezolucja w sprawach polityki zagranicznej, „Myśl Polska” 1-15 VI 1987.
- SIKORSKI T., „Wyznajemy zasady narodowe polskie i uniwersalne katolickie”. Stronnictwo Narodowe na emigracji (1939–1992): zarys działalności i myśli politycznej, [w:] Angielski łącznik. Albin Tybulewicz (1929-2014), red. K. Niewiadomski, M. Jaworski, Warszawa: Muzeum Historii Polski 2016.
- SOWA A.L., Historia polityczna Polski 1944-1991, Kraków: Wydawnictwo Literackie 2011.
- STYPUŁKOWSKI Z., Droga do niepodległości przed 40 laty i dziś, „Myśl Polska” 1 XII 1956.
- STYPUŁKOWSKI Z., Sprawa odbudowy Zamku, „Myśl Polska” 1-15 VII 1971.
- STYPUŁKOWSKI Z., Sprawa polska w polityce amerykańskiej, „Myśl Polska” 1-15 VII 1971.
- STYPUŁKOWSKI Z., Walka na dwóch płaszczyznach, „Myśl Polska” 15 III 1958.
- SZAMOCKI M., Idea narodowa, „Myśl Polska” 1-15 V 1974.

- SZAMOCKI M., Maksymalizm czy realizm, „Myśl Polska” 1-15 I 1976.
 TRESZKA A., Jałta i granice Polski, „Myśl Polska” 1 IV 1965.
 Uchwały SN, „Myśl Polska” 1-15 VI 1968.
 WASIUTYŃSKI W., Naczelna ale nie suwerenna, „Myśl Polska” 15 IV 1959.
 WASIUTYŃSKI W., O właściwą ocenę sprawy polskiej, „Myśl Polska” 1 I 1973.
 WASIUTYŃSKI W., Ugoda nie jest porozumieniem, „Myśl Polska” 15 III 1957.
 WASIUTYŃSKI W., Wybory – ale jakie?, „Myśl Polska” 1 IX 1956.
 WASIUTYŃSKI W., Źródła niepodległości, „Myśl Polska” 1-15 I 1977.
 W służbie Narodowi, „Myśl Polska” 1 VII 1962.

USTRÓJ NIEPODLEGŁEJ POLSKI W PUBLICYSTYCE POLITYKÓW
 STRONNICTWA NARODOWEGO NA ŁAMACH „MYŚLI POLSKIEJ”
 W OKRESIE PRL

Streszczenie

Artykuł jest analizą poglądów politycznych polityków emigracyjnego Stronnictwa Narodowego na kwestię ustroju Polski na łamach pisma „Myśl Polska”. Ich celem było stworzenie podstaw ustroju politycznego dla przyszłej niepodległej Polski, wolnej od dominacji ZSRR. Polska miała być państwem narodowym, w którym naród polski miałby pełnię władzy i decydowałby o strukturze organów państwowych i kierunkach polskiej polityki. Władza państwowa natomiast miała dbać o bezpieczeństwo obywateli i tworzyć warunki do ich rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Uważano, że tylko taka Polska będzie państwem silnym, niepodległym, bezpiecznym i przyjaznym dla Polaków.

Słowa kluczowe: Stronnictwo Narodowe; emigracja; „Myśl Polska”; polski system polityczny

THE SYSTEM OF INDEPENDENT POLAND IN THE JOURNALISM OF POLITICIANS
 OF THE NATIONAL PARTY IN EXILE IN THE PAGES OF “POLISH THOUGHT”
 DURING THE COMMUNIST PERIOD

Summary

The article is an analysis of the political views of the politicians of the National Party in exile on the question of Poland’s political system in the pages of the magazine “Polish Thought” (“Myśl Polska”). Their goal was to create the foundations of a political system for a future independent Poland, free from the domination of the USSR. Poland was to be a nation-state, in which the Polish people would have full power and would decide on the structure of state organs and the directions of Polish policy. The state authority, on the other hand, had to take care of the security of its citizens and create conditions for their social, economic and cultural development. It was believed that only such a Poland would be a strong, independent, secure and friendly state for Poles.

Keywords: National Party; exile; “Polish Thought”; Polish political system